

فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، سال هشتم، شماره سوم (ویژه‌نامه گردشگری)، پاییز ۱۳۹۸

شاپای چاپی ۲۳۲۲-۲۱۳۱ شاپای الکترونیکی ۴۷۶X-۲۵۸۸

<http://serd.khu.ac.ir>

صفحات ۱۴۴-۱۲۵

سنجش قابلیت گردشگری روستای انجدان اراک با استفاده از مدل متاسوات

اشکان بیات؛ گروه شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

علیرضا عندلیب*؛ دانشیار گروه شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران و دانشیار گروه شهرسازی،

واحد علوم تحقیقات، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران.

فرشته احمدی؛ استادیار گروه شهرسازی، واحد نجف آباد، دانشگاه آزاد اسلامی، نجف آباد، ایران.

پذیرش نهایی: ۱۳۹۸/۰۶/۱۲

دریافت مقاله: ۱۳۹۷/۰۸/۲۸

چکیده

در قرن حاضر که صنعت گردشگری به عنوان یکی از با ارزشمندترین صنایع، در بازار رقابتی جهان به ایفای نقش می-پردازد و عامل مهم در ثروت اندوزی کشورها و ارتقای اقتصادی آن محسوب می شود. در ایران گردشگری علی‌رغم قابلیت های و پتانسیل های فراوان، سهم کمتری در اقتصاد دارد و نتوانسته از این صنعت استفاده لازم و درآمد قابل توجهی را کسب کند. یکی از ابعاد گردشگری، گردشگری فضاهای روستایی است که می‌تواند در تحقق امر توسعه منطقه‌ای کمک شایانی نماید. هدف این پژوهش بررسی قابلیت های گردشگری روستای انجدان با استفاده از مدل متاسوات است. روش تحقیق مورد نظر توصیفی-تحلیلی است و نوع پژوهش آن کاربردی است برای گردآوری اطلاعات از ابزار مشاهده، مستند سازی و مصاحبه (از بیست کارشناس خبره شهرسازی و معماری شهرداری، اداره راه و شهرسازی و اداره میراث فرهنگی و گردشگری شهر اراک) استفاده شده است. سوال اصلی این پژوهش بر این اساس تدوین شده است که: قابلیت های گردشگری روستای انجدان اراک چیست؟ نتایج حاصل از تحقیق نشان می دهد که با تاکید بر نتایج مدل متاسوات که با رد دیدگاه توسعه برون زا و با تأکید بر قابلیت ها و توسعه درون زا می توان با توجه به قابلیت های روستای انجدان اراک با تقویت ویژگی های همچون کمیابی، تقلیدناپذیری و ارزشمندی و تاکید بر قابلیت های درونی در جهت کنترل تهدیدات بیرونی به قطب گردشگری روستایی در سطح منطقه و حتی فرامنطقه تبدیل نمود.

واژگان کلیدی: گردشگری، توسعه گردشگری، مدل متاسوات، روستای انجدان.

* alirezaandalib2020@yahoo.com

(۱) مقدمه

توسعه همه جانبه از اهداف اساسی دولت ها و نهد های برنامه ریزی آن ها می باشد . امروزه اکثر دولت ها در تمامی نظام های سیاسی پس از جنگ جهانی دوم ، نه تنها خود را ملزم به تلاش در جهت ارتقا سطح کیفی زندگی قشرهای محروم و آسیب پذیر میدانند بلکه نظام های مختلف برای نیل به این اهداف، راهبردها و سیاست های مختلفی را انتخاب می کنند و در راستای تحقق آن ابزارهای گوناگونی را به کار می گیرند(شاطریان و همکاران، ۱۳۹۸:۹۶).

توسعه مناطق روستایی یک ضرورت بنیادین برای توسعه محلی، منطقه ای و ملی است که در هر سرزمین منسجم و هماهنگ نیازمند است و می تواند مهمترین هدف های توسعه را تحقق بخشد(همان). امروزه صنعت گردشگری به ویژه گردشگری داخلی جایگاه خاصی را در اقتصاد کشورها به خود اختصاص داده است و نقش فعال و موثری در ارتقا ساختار اقتصادی- اجتماعی و فرهنگی کشورها به خصوص در کشور های رو به توسعه بازی می کند. بالارفتن سطح درآمد، افزایش ایام فراغت و نگرش های جدید به مفاهیم زندگی و ضرورت های بین المللی ایجاد می کند که گردشگری به سرعت گسترش و توسعه یابد. در این راستا گردشگری روستایی نیز جزئی از گردشگری محسوب می شود که می تواند نقش عمده ای در این موضوع ایفا نماید. گردشگری روستایی در دهه های اخیر رشد فزاینده ای به خود گرفته است و هرروز به علاقمندان آن افزوده می شود . از این رو محققین آن را به عنوان یکی از راهکارهای مهم در تجدید حیات مناطق روستایی معرفی کرده اند. بنابراین گردشگری روستایی به گونه ای مناسب برنامه ریزی و مدیریت شد می تواند توسعه ملی و محلی را افزایش دهد(ظاهری و همکاران، ۱۳۹۸:۱۲۱).

بر این اساس بسیاری از جوامع در یافته اند باید نگرشی فعال و واکنشی بر گردشگری داشته باشند و بر توسعه واقعی و ترویج اثرهای اقتصادی، اجتماعی و محیط زیستی توسعه گردشگری توجه کنند. در این میان مدیریت کار آمد گردشگری روستایی به عنوان یکی از راه حل های ممکن در ایجاد تعادل بین این سه بعد توجه می شود(همان). گردشگری روستایی یکی از انواع گردشگری می باشد که با الگوهای دیگر گردشگری پیوند دارد ولی وجه مشخصه آن استقرار در نواحی روستایی است. گردشگری روستایی را در برگیرنده دامنه از فعالیت ها و خدمات مربوط به تفریح و آرامش گردشگران دانست که به وسیله مردم و کشاورزان برای جذب گردشگران به مناطق خود و به منظور کسب در آمد صورت می گیرد. گردشگری روستائی پدیده جدیدی نیست بلکه سالیان بسیاری وجود داشته است. براین اساس بسیاری از برنامه ریزان نیز چشم انداز بسیار مناسبی از گردشگری روستایی را به تصویر کشیده اند و امروزه به دنبال گسترش چشمگیر، بسیاری از برنامه ریزان اقتصادی و اجتماعی، گردشگری را روشی مطمئن با چشم اندازی بسیاری روشن برای توسعه روستاها به ویژه محرومترین آن ها معرفی می کنند(عزیززی و

همکاران، ۱۳۹۸). تحولات اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جهان طی سده های اخیر به ویژه در زمینه افزایش جمعیت، گسترش شهرنشینی، توسعه راه های ارتباطی و وسایل حمل و نقل، افزایش اوقات فراغت و بهبود رفاه اجتماعی منجر به توسعه گردشگری در نواحی روستایی یا گردشگری روستایی می شود. که مطابق بررسی های صورت گرفته کشور ایران با توجه به پتانسیل های بسیار زیادی که در زمینه گردشگری وجود دارد اما نتوانسته از این پتانسیل بهره لازم و کافی را ببرد و تکه بر درآمد های نفتی باعث غافل شدن از توجه به این بخش مهم در اقتصاد شده است. بر این اساس این مقاله درصدد آمده است تا به بررسی سنجش قابلیت گردشگری روستای انجدان اراک با استفاده از مدل مناسوات بپردازد تا بسنجد قابلیت جذب گردشگری روستای انجدان با توجه به پتانسیل های آن نسبت با روستاهای همجواری چگونه است؟

۲) مبانی نظری

توریسم واژه ای فرانسوی و از ریشه تور می باشد. تور در زبان فرانسوی به معنای حرکت دورانی، پیمودن، طی کردن، سیر کردن و گردش کردن است و معادل فارسی آن گردشگری می باشد (بقایی و نوروزی، ۱۳۸۴). گردشگری به مفهوم دقیق کلمه عبارت است از مسافرت شخصی که به طور موقت از محل مسکونی خود دور می شود تا نیازهای حیاتی و فرهنگی و شخصی خود را به شکل مصرف کننده کالاهای اقتصادی و فرهنگی برآورده کنند(همان). همچنین کمیسیون جامعه اروپا در سال ۱۹۸۶ توریسم روستایی را چنین تعریف کرده است: توریسم روستایی تنها شامل گردشگری کشاورزی نیست بلکه همه فعالیت های گردشگری در مناطق روستایی را شامل می شود توریسم روستایی یک اصطلاح جامع است که در بردارنده مفاهیم گوناگونی مانند گردشگری در طبیعت، گردشگری کشاورزی، تاریخی، فرهنگی و هنری است (راسق قزلباش، ۱۳۸۸: ۱۰۰). در نگاه اول تلاش برای تعریف گردشگری روستایی به نظر کار آسانی می آید طبق تعریف لین به گردشگری که در حومه شهر اتفاق می افتد گردشگری روستایی می گویند. اما چنین تعریف ساده ای ابهامات زیادی دارد (افتخاری و مهدوی، ۱۳۸۵) از دیدگاه وسیعتر می توان گردشگری روستایی را در بر گیرنده دامنه ای از فعالیت ها و خدمات به گردشگران دانست که به وسیله دولت ها، کشاورزا و مردم روستایی برای جذب گردشگران به مناطق خود به منظور کسب درآمد صورت می گیرد.

گردشگری روستایی توام با مسولیت به نواحی روستایی است که باعث حفظ محیط زیست و توسعه رفاه جوامع محلی می گردد گردشگری روستایی نشان دهنده نوعی از زندگی روستایی، هنر، فرهنگ و میراث فرهنگی در مکان های روستایی است که منافع اقتصادی و هم منافع اجتماعی برای جوامع محلی

به همراه داشته باشد و نیز تعاملاتی را بین گردشگران و افراد محلی به منظور توسعه بیشتر و تبادلات اجتماعی و فرهنگی ایجاد نماید. در این نوع گردشگری می توان به فعالیت هایی نظیر دیدن مزارع روستایی، رسیدن به آرامش در محیط روستا، گشت و گذار در طبیعت، داد و ستد با روستائیان و غیره اشاره نمود. اهداف این نوع گردشگری زمینه های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می باشد (Lee & Nepal, 2000). اساس توریسم روستایی، ترکیب محیط زیست روستایی، فعالیت های مزرعه و فرهنگ های خاص موجود در روستا به منظور فراهم فرهنگ های مختلف و ایجاد ارتباط با سایر افراد و روستا های خود می باشد و ایجاد این فرصت بدون تخریب زیست محیطی مد نظر است (حسین محمدی و حیاتی، ۱۳۹۱: ۷).

گردشگری روستایی عبارت است از : فعالیت ها و گونه های مختلف گردشگری در محیط های مختلف روستایی و پیرامونی آن ها که در بردارنده ارزش ها و آثار متفاوتی برای محیط زیست روستا است (Soteriads, 2002). گردشگری روستایی دارای اشکال و انواع مختلفی است از جمله توریسم کشاورزی، توریسم فرهنگی است (lonel, 2013:751)

گردشگری در مناطق روستایی در حال حاضر اهمیت زیادی یافته است و ابزاری برای رفاه جوامع محلی محسوب می شود (نجار زاده و نعمت اللهی، ۱۳۹۵: ۲۲۲) گردشگری روستایی در برگیرنده جریانی از سرمایه، انسان، فرهنگ و سرزمین با ظرفیت های گردشگری و فراغت و کنش متقابل میان آن هاست که در فضای جغرافیایی آثار مختلفی بر جای می نهد (Briedenhann, 2000) گردشگری در نواحی روستایی آثار و پیامدهای مختلف و متفاوتی را به همراه دارد که آگاهی از این آثار می تواند به برنامه ریزان در راستای توسعه پایدار گردشگری کمک موثری نماید (اکبریان رونیزی و بدیری، ۱۳۹۴: ۴۷). به عبارت دیگر گردشگری روستایی به واسطه پیوند ها و تعاملاتی که با محیط زیست و جاذبه های طبیعی و جوامع محلی برقرار می کند . پیامد های قابل توجهی در ابعاد مثبت و منفی از خود در محیط های انسانی و طبیعی بر جای می گذارد. از جمله این پیامدها تاثیرات رواج گردشگری بر پایداری جوامع محلی است (یاری و باختر، ۱۳۹۵: ۱۲۱). زیرا گردشگری روستایی توجه دولت ها، سازمان های غیر دولتی و فعالان اقتصادی را به خود جلب کرده است و نقش مهمی در جهت دهی فعالیت های اقتصادی و کمک به افزایش درآمد جوامع محلی ایفا می کند (Chin & etc, 2014:37) به طوری که صنعت گردشگری به عنوان یک فرصت در بخش خدمات سکونت گاه های روستایی تغییرات عمده ای در سیستم جامعه مطرح است (Ezeuduji & Ikechukwu, 2013). در این راستا در سال های اخیر تلاش های بیشتری در راستای ارزش گذاری نواحی روستایی به منظور بهبود روابط بین شهر و نواحی روستایی انجام شده است. این مورد می تواند باعث تغییر دیدگاه های سنتی در رابطه با مفهوم گردشگری روستایی

شود (Su, 2007). به صورتی که گردشگری به عنوان گذرگاه توسعه پایدار تلقی می‌شود که با ماهیتی چند بعدی، علاوه بر تامین نیازهای گردشگران، باعث تغییرات عمده‌ای در سیستم جامعه میزبان می‌شود (Dyer & etc, 2007: 967). در این رابطه جاذبه‌های نواحی روستایی یکی از مهمترین انگیزه‌های گردشگری است (محمودی و همکاران: ۱۳۹۴، ۲۲).

طی چند دهه گذشته از یک سو به دلیل رشد و توسعه گردشگری در فضاهای گوناگون جغرافیایی و از جمله نواحی روستایی و از سوی دیگر در پی ضعف ساختارهای اقتصادی بسیاری از سکونت‌گاه‌های روستایی اغلب مبتنی بر بخش کشاورزی در پاسخگویی به نیازهای زیستی جمعیت روستایی به ویژه در زمینه‌های شغلی و درآمدزایی گردشگری روستایی به عنوان یکی از برجسته‌ترین بخش‌های فعالیتی برای متنوع‌سازی و بازساخت مطلوب اقتصاد روستایی مورد توجه اندیشمندان و برنامه‌ریزان توسعه قرار گرفتند (Soteriads, 2002). به صورتی که گردشگری روستایی به عنوان جزئی از صنعت بزرگ گردشگری می‌تواند نقش عمده‌ای در توانمندسازی مردم محلی، تنوع بخشی به رشد اقتصادی و همچنین خلق فرصت‌های شغلی جدید در فضاهای روستایی و در ارتباط تنگاتنگ با سایر بخش‌های اقتصادی ایفا نماید (شریف زاده و مراد نژاد، ۱۳۸۱: ۵۲).

بنابراین توسعه گردشگری می‌تواند باعث تحرک رشد اقتصادی و همچنین برنامه‌ریزی کاربری زمین و جذب افراد به مناطقی که گردشگری در آنجا توسعه یافته است، شود. وجود عوامل مهمی نظیر جاذبه‌های گردشگری اعم از تاریخی، فرهنگی و طبیعی، تاسیسات و امکانات زیربنایی و رو بنایی و مراکز پذیرایی ضروری است و بدون وجود این امکانات رفاهی حتی با داشتن بهترین جاذبه‌های طبیعی و تاریخی، نمی‌توان انتظار رشد این صنعت را داشت (قره نژاد، ۱۳۸۸: ۲۵). در این زمینه سو اعتقاد دارد که گردشگری بر خلاف سایر کالاها و خدمات دارای زنجیره‌ای از فعالیت‌های اقتصادی، زیرساختی و خدماتی مرتبط به هم بوده که دارای آثار متقابل می‌باشد. از نظر وی وجود ارتباط متقابل بین گردشگری با سایر فعالیت‌ها این صنعت را از فعالیت‌های صرفاً اقتصادی خارج کرده و نیازمند یک سیستم مدیریتی پیچیده کرده است (Su, 2011: 1440).

کروی نیز در مورد شرایط خاص برنامه‌های توسعه در روستاهای گردشگری اعتقاد دارد که رویکردهای برنامه‌ریزی در روستاهای گردشگر پذیر دارای ساختاری منحصر به فرد است، زیرا گردشگری به صورت یک عرصه و در کنار عرصه‌هایی همچون محیط زیست، حمل و نقل، جمعیت، اقتصاد، بازاریابی و ... دارای شکنندگی زیادی است. این امر ضرورت و اهمیت نگاه ویژه در برنامه‌ریزی مختص روستاهای توریستی را دوچندان کرده است (Croy, 2010: 22).

لیونل در مقاله ای تحت عنوان رویکرد های غالب در برنامه های توسعه گردشگری روستائی به این نتیجه رسیده است که بین رضایت مندی گردشگران از کیفیت خدمات در روستاهای گردشگری با آموزش زنان، سطح مشارکت روستائیان، معماری بومی، توسعه گردشگری پایدار، حفاظت محیط زیست و اشتراک گذاری تجارب در بین مردم همبستگی مثبت و معنی داری وجود دارد. در نهایت آن ها پیشنهاد کردند که با توجه به ضرورت های خاص در برنامه توسعه گردشگری، مدیران محلی می بایست در بطن برنامه های کلان توسعه اقدام به طراحی برنامه های ویژه برای روستاها و مناطق گردشگری نمایند (Lonel, 2013: 750). سو در پژوهشی با عنوان توسعه گردشگری روستائی: برنامه پی ای تی در توسعه گردشگری روستائی نونگ جیا در چین ضمن بررسی آثار مثبت گردشگری روستائی در اقتصاد رو به رشد چین، به این نتیجه رسید که این برنامه از طریق تمرکز بر بازسازی اجتماعی جوامع روستائی، کاهش فقر روستائی و توسعه پایدار توانسته است که در بازسازی اقتصاد چین نقش سازنده ایفا نماید (Su, 2013).

راداک و همکاران در پژوهشی اشاره می کنند که مزایای اقتصاد گردشگری روستائی می تواند به شکل ایجاد اشتغال، افزایش مخارج زندگی، تنوع اقتصادی، بازارهای کشاورزان و زیر ساخت ها نمود پیدا کند. از طرفی سوتاوا عقیده دارد که فعالیت هایی که در روستا انجام می گیرد. احتیاج به مشارکت مردمی دارد. با این وجود مشارکت جامعه نیازمند توانمند سازی محلی دارد و این توانمند سازی جامعه کلید اصلی رفاه و پایداری گردشگری است (Radac & etc, 2012). هنینگ در تحقیقی در ناحیه روستایی کوئیزیانا مشخص کرد ورود مکرر گردشگران آثار بسیار خوب و مثبتی را در بین نواحی بزرگ روستایی داشته است. که در اغلب نواحی روستایی بازارهای منطقه ای و محلی ایجاد شده است که به عرضه انواع کالاهای محلی و بومی می پردازند وی همچنین تحلیل می کند که گردشگری روستایی یک نیروی مهم برای توسعه دادن مناطق روستایی کم توسعه و عقب مانده محسوب می شود. خصوصا برای گروهایی که دارای انتخاب محدود برای توسعه هستند و می توانند توریسم را به مانند یک اکسیر برای رشد و توسعه خودشان قلمداد کنند (Henningm, 1996: 98).

بورک، براس، وودس و بار در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند که راهبرد گردشگری روستایی باید با اهداف محلی هماهنگ و مطابق منش، آداب و رسوم و فرهنگ منطقه باشد و نسبت به پایبندی به قوانین و مقررات بومی بسیار حساس باشد (Woods, 1998: 22) (Burr, 1995: 94) (Brass, 1996) (Bourk & Iuloff, 1995). ویور در گزارش تحقیقی خود به این نتیجه رسیده است که گردشگری روستایی نه تنها می تواند فرصت اشتغال را افزایش دهد، در آمد بالقوه را بالا ببرد برای ساکنین محلی استحکام پایه های اقتصادی بومی را به دنبال داشته باشد و منبع مالیات مدیریت نواحی

روستایی باشد بلکه می‌تواند فرصت‌های فرهنگی را نیز برای ساکنان محلی افزایش دهد (weaver, 1998:201). جورووسکی بیان می‌کند که گردشگری روستایی اگر خوب مدیریت و برنامه‌ریزی نشود می‌تواند منابع محیطی محلی را حفظ و یا افزایش دهد. وی همچنین بحث می‌کند که گردشگری روستایی فرصت اشتغال برای ساکنان روستایی را افزایش می‌دهد و باعث تنوع مشاغل می‌شود (jurowski, 1995:95).

رکن الدین و افتخاری و همکاران در پژوهشی با عنوان ارائه الگوی برنامه‌ریزی راهبردی توسعه گردشگری پایدار روستائی مطالعه موردی دهستان لواسان کوچک اقدام به بررسی ابعاد، اجتماعی، اقتصادی، زیست محیطی و سیاسی موثر بر توسعه گردشگری روستائی نموده‌اند. نتایج یافته‌های پژوهش آنان با استفاده از رویکردهای چهارگانه نقاط ضعف و قوت و فرصت و تهدید مشخص نموده است که بیشترین نیاز و آسیب پذیر پروستاهای گردشگری در محدوده لواسان کوچک در دو بعد زیست محیطی و محدودیت منابع و امکانات بوده است. لذا آنان در پژوهش خود پیشنهاد کردند که در روستاهای توریستی رویکرد اصلی طرح‌های بیشتر به سمت تامین امکانات رفاهی و خدماتی و حفظ زیبایی محیط زیست طبیعی باشد (رکن الدین و دیگران، ۱۳۹۲).

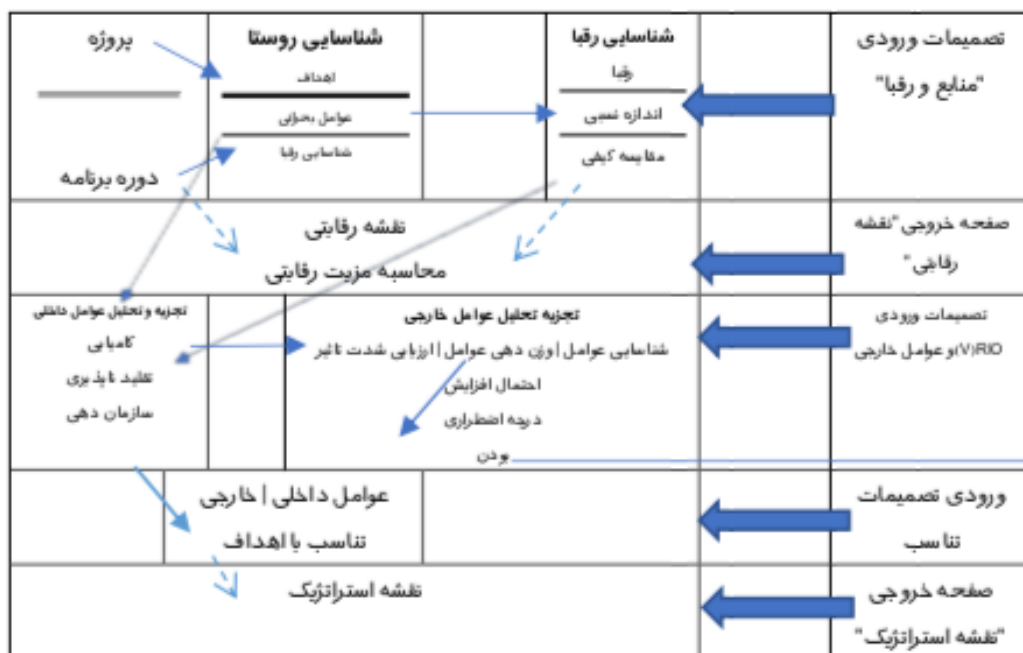
در زمینه توسعه گردشگری در مناطق روستایی با استفاده از مدل‌های استراتژیک در داخل و خارج کشور در سال‌های اخیر مطالعات متعددی صورت پذیرفته که مهم‌ترین و پرکاربردترین آن‌ها سوات است. برای نمونه رکن الدین افتخاری و مهدی (۱۳۸۴) بوکانی و امیری (۱۳۹۳)، کرمی و شریفی (۱۳۹۲)، حاجی‌نژاد و همکاران (۱۳۹۲)، دانش‌مهر و همکاران (۱۳۹۱) و برخی دیگر از صاحب‌نظران و اندیشمندان دیگر به بررسی راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از این مدل استراتژیک پرداخته‌اند. با این وجود بسیاری از گردشگری روستایی با استفاده از این مدل استراتژیک پرداخته‌اند. با این وجود بسیار از صاحب‌نظران انتقاداتی را بر آن وارد کرده‌اند. یا اگرول و همکاران (۲۰۱۲) بیان می‌دارند که بیان مدل غیر قابل انعطاف غیر سامان‌مند می‌باشد و ابزاری باری‌پیش‌بینی و مبتنی بر ادراکات ذهنی ندارد. این گروه معتقد بودند به طور کلی تجزیه و تحلیل سوات، صرفاً نقاط قوت و ضعف موجود را با فرصت‌ها و تهدیدات موجود تطبیق می‌دهد که ممکن است دهه‌ها قبل تأثیر داشته باشند ولی دیگر نیازهای یک فضای کسب و کار دارای پویایی و نوسان بیشتر را بر آورده نمی‌نماید. حسینی نسب و دیگران کاستی‌های این مدل را ابهام در تعریف استراتژی پایانی به علت مجاورت مناطق راهبردی در ماتریس عوامل داخلی و خارجی و در نتیجه دقیق نبودن تصمیمات می‌داند اما پس از ناکامی مؤسسات و جوامع در رسیدن به اهداف خود با استفاده از تحلیل سوات، اندیشمندان عرصه مدیریت استراتژیک در پی ارتقاء این مدل برآمدند به عنوان نمونه موحد و همکاران (۱۳۹۱) پژوهش‌هایی برای

ترکیب آن با سیار مدل های تصمیم گیری همانند ای اچ پی، فازی انجام داده اند اکبری سامانی و همکاران (۱۳۹۲) و موحد و ملکان (۱۳۹۴) این مدل را با مدل کیواس ام و وحدتی (۱۳۹۳) این مدل را با مدل الکتوری ترکیب نموده اند. در این راستا اساتید دانشگاه نوربرت آمریکا (۲۰۱۲) نیز با الهام گرفتن از مدل سوات و تئوری مبتنی بر منابع سعی کرده اند با مطرح نمودن مدل متاسوات این مدل استراتژیک را ارتقا دهند. همانطور که بیان شده است بیشتر پژوهش های پیشین از مدل سوات که صرفا به بیان نقاط ضعف و قوت و فرصت و تهدیدها پرداخته اند که مدلی غیر قابل انعطاف می باشد اما در این پژوهش با استفاده با سایر مدل های تصمیم گیری و تئوری مبتنی بر منابع سعی در کاهش خطاهای مدل سوات شده است.

(۳) روش تحقیق

متاسوات برای نخستین بار توسط تیمی سه نفره متشکل از آگاروال استادیار علوم کامپیوتر نوربرت کالج آمریکا و دو تن از همکاران وی در دپارتمان مدیریت بازرگانی همان دانشگاه در سال ۲۰۱۲ با الهام گرفتن از تئوری مبتنی بر منابع معرفی گردید. در این تئوری فرض بر این است که سازمان ها مناطق، شهرها و روستاهای موفق به واسطه ی قابلیت ها و شایستگی های متمایز خود پدید آمده اند و در نتیجه منابع یک بنگاه برای تعیین اقدام استراتژیک در مقایسه با محیط بیرونی آن حیاتی تر هستند. این دیدگاه اساس کار خود را بر ایجاد و توسعه منابع با هدف تأثیر گذاری بر محیط پیرامونی قرار می دهد و روستا را به جای انفعال در مقابل محیط خارجی به تأثیر گذاری بر آن تشویق می کند. می دهد که ممکن است دهه ها قبل تأثیر داشته باشند ولی دیگر نیازهای یک فضای در پژوهش حاضر سعی شده بر اساس تئوری مبتنی بر منابع با ارزش بودن، کمیابی، تقلید ناپذیری و غیر قابل جایگزینی منابع و قابلیت های داخلی ریو روستای مورد مطالعه در مقایسه با رقابت مورد ارزیابی قرار گیرد. این نکته را نباید فراموش کرد که هیچ عاملی نقطه ضعف یا قوت محسوب نمی شود جز در رابطه با رقابت، در این میان معیار بار ارزش بودن در فرایند بررسی منابع و قابلیت ها مورد ارزیابی قرار نمی گیرد زیرا تا زمانی که منابع و قابلیت ها منطبق با محیط بیرونی باشند، این امر بدین دلیل است که بر اساس تعریف، یک منبع یا قابلیت زمانی با ارزش می باشد که توانای استفاده بهینه از فرصت ها یا بی اثر ساختن تهدیدات محیط بیرونی را داشت باشد. در واقع برنامه ریزان نیم توانند در رابطه با ارزش بودن منابع یا قابلیت های موجود جدای از ارزیابی محیط خارجی قضاوت نمایند. در نتیجه ایده تناسب استراتژیک را مطرح می نماید. تمامی محاسبات در این نرم افزار بر اساس نمره میانگین داده ها صورت می پذیرد (تصویر شماره ۱).

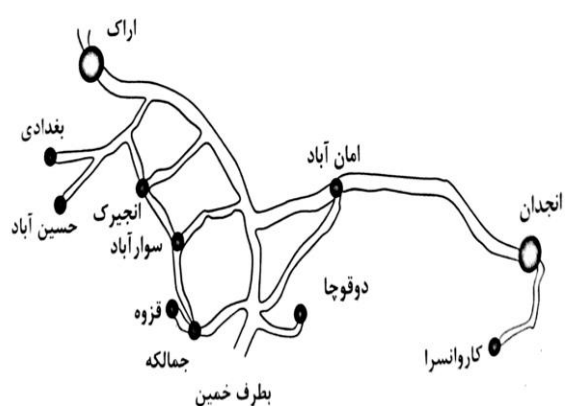
شکل ۱. مراحل متناسبات

منبع: آگروال، ۲۰۱۲

روستای انجدان در مدار جغرافیایی ۵۰ درجه و ۲ دقیقه و ۳۸ ثانیه شرقی در ۶۴ کیلومتری شمال شهرستان خمین، ۳۷ کیلومتری شرق اراک و با همین فاصله از غرب شهرستان محلات قرار گرفته است (دهگان، ۱۳۳۴).

شکل ۲. موقعیت استان مرکزی و شهرستان اراک

شکل ۳. موقعیت راه های ارتباطی منتهی به روستای انجدان

واژه انجدان معرب واژه انگدان و نام گیاهی است که ماده آنغزوه و انگرود را از آن میگیرند و کاربرد فراوان در طب سنتی دارد این گیاه به وفور در اطراف روستا می روید و به همین خاطر اسم این روستا انجدان نامیده شده است (سلطانی، ۱۳۸۲).

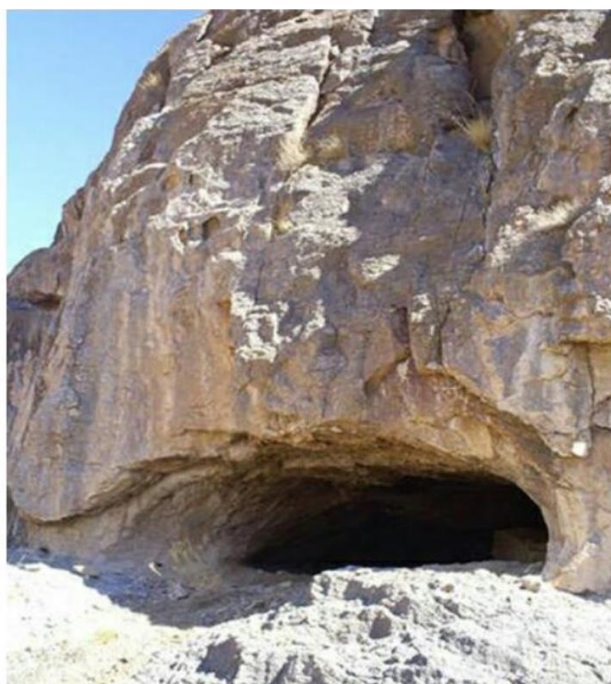
شکل ۴. مناظر روستای انجدان

بقعه شاه غریب: این بقعه مربوط به شاه مستضر بالله دوم معروف به شاه غریب و پدر شاه عبدالاسلام (شاه قلندر) می باشد که ریاست فرقه اسماعیله را به عهده داشته است و به احتمال زیاد مربوط به دوره صفویه است. بنای مذکور مقبره ای است ۸ ضلعی که به سبک بناهای چهارطاقی ساخته شده است و شامل دو طبقه می باشد. طبقه زیرین سردابه است که ارتفاع فعلی آن ۱ متر از سطح محوطه باغ پایین تر است. پلان داخلی طبقه اول مربعه شکل می باشد. این بقعه در تاریخ ۱۳۷۸/۷/۱۹ به شماره ۲۴۵۳ در فهرست آثار ملی ایران به ثبت رسیده است (سلطانی، ۱۳۸۲).

شکل ۵. بقعه شاه غریب

غار گیوه کش: غار گیوه کش به طول ۹ متر و عرض ۶ متر و ارتفاع ۵ متر می باشد مردم روستا وجه تسمیه غار را به زمان حمله افغان ها منتسب می دانند و معتقدند شخص گیوه دوزی به این غار پناه می برد و از این مکان به جای دیگری می گریزد (سلطانی، ۱۳۸۲).

شکل ۶. غار گیوه کش

(۴) یافته‌های تحقیق

مشخص نمودن اهداف تحقیق

در گام نخست اهداف اصلی پژوهش شناسایی شد. از آنجایی که این اهداف از وزن یکسانی برخوردار نیستند از کارشناسان خواسته شد با توجه به اهمیت هر یک از اهداف شناسایی شده آن را در سه سطح (بالا، متوسط و پایین) اولویت بندی کنند. در جدول شماره ۲ اهداف پژوهش و میزان اهمیت آن‌ها نشان داده شده است. پس از تدوین این جدول و تعیین درجه اولویت هر یک اطلاعات وارد نرم افزار شد.

جدول ۲. اهداف تعیین شده برای روستای انجدان

شماره	اهداف	سطح اولویت
۱	افزایش میزان ورود مبادلات پولی	بالا
۲	خروج از اقتصاد تک محصولی	بالا
۳	توسعه گردشگری مذهبی- فرهنگی	متوسط
۴	شناسایی مولفه های گردشگری پایدار	بالا

شناسایی منابع و قابلیت‌ها

در تئوری مبتنی بر منابع هر شرکت، سازمان یا منطقه ای را به صورت مجموعه ی منحصر به فردی از منابع در سه مقوله ی دارایی های مشهود، دارایی های نامشهود و قابلیت‌ها در نظر می‌گیرد

(Galbreath & Galvin, 2004:5). دارایی‌های مشهود (نظیر مالی و فیزیکی) و نا مشهود منابعی هستند که یک شرکت دارا می‌باشد (مالکیت معنوی، خصوصیات و شهرت) و قابلیت‌ها مواردی هستند که یک شرکت قادر به انجام آن‌ها می‌باشد (نظیر دانش فنی). بنابراین، منابع و قابلیت‌ها سازه‌های مختلفی هستند (Agarwal & Grassl, 2012:23) با توجه به توضیحات ارائه شده، در این گام منابع و قابلیت‌ها روستای مورد مطالعه از طریق کارشناسان شناسایی شد.

به طوری که در این مرحله سعی شده است در راستای دست‌یابی به اهداف مورد نظر منابع و قابلیت‌ها مورد نیاز شناسایی گردند. از آنجایی که این منابع و قابلیت‌ها دارای وزن یکسانی نیست. بنابراین بر اساس میزان تأثیری که می‌توانند در راستای رسیدن به اهداف تحقیق داشته باشند با توجه به یک معیار درصدی مشخص، میزان تأثیر آن‌ها مورد سنجش قرار گرفت (جدول شماره ۳).

جدول ۳. منابع و قابلیت‌های روستا

ردیف	منابع و قابلیت‌ها	درصد	ردیف	منابع و قابلیت‌ها	درصد
۱	قدمت تاریخی	۵	۸	وجود زیستگاه جانوران	۴
۲	برگزاری آیین‌ها و مراسم	۷	۹	مجاورت با مراکز جمعیتی	۷
۳	وجود اقلیم معتدل	۱۷	۱۰	وجود امکانات مناسب	۶
۴	وجود چشمه و منابع متعدد	۸	۱۱	نیروی متخصص	۴
۵	وجود چشم انداز منحصر بفرد	۸	۱۲	محیط آرام و بی‌سر و صدا	۹
۶	دسترسی آسان به روستا	۹	۱۳	ارایه با کیفیت خدمات به گردشگران	۵
۷	حفظ آداب و رسوم کهن	۵	۱۴	بارز بودن خصلت گردشگری و مهمان‌نوازی	۸

شناسایی ابعاد رقابتی

در این مرحله لازم است عوامل اصلی موفقیت (منابع و قابلیت‌ها) در دو بعد رقابتی دسته‌بندی شوند. با توجه به منابع و قابلیت‌های استخراج شده در مرحله قبلی، ابعاد اجتماعی-فرهنگی و اکوتوریستی انتخاب شدند. همچنین با توجه به ناسازگاری برخی از عوامل با ابعاد انتخاب شده به منظور دستیابی به نتایج منطقی‌تر از فهرست عوامل حذف شدند. به دلیل اینکه ماهیت کار مبتنی بر رقابت است؛ در ادامه باید رقبایی که در زمینه جذب گردشگر، رقیب به شمار می‌روند، شناسایی شوند. از این رو، سه روستای هزاوه، گیلی و خوشدون به عنوان رقبای اصلی در منطقه شناسایی شد.

مقایسه قابلیت های روستا مورد مطالعه با روستاهای رقیب

در این مرحله روستای مورد مطالعه بر اساس قابلیت ها و منابع شناسایی شده در یک طیف سه تایی با رقبا مقایسه می شوند (جدول ۴). به این معنی که روستای انجدان بر اساس قابلیت های شناخته شده نسبت به دیگر روستاهای رقیب در چه جایگاهی قرار دارد.

جدول ۴. قابلیت روستای انجدان در مقایسه با روستاهای رقیب

قابلیت ها	گیلی	هزاوه	خشدون	قابلیت ها	گیلی	هزاوه	خشدو
قدمت تاریخی	پایین تر	برابر	پایین تر	وجود زیستگاه جانوران	فراتر	پایین تر	پایین تر
برگزاری آیین ها	پایین تر	برابر	پایین تر	مجاورت با مراکز جمعیتی	برابر	برابر	برابر
وجود اقلیم معتدل	فراتر	فراتر	فراتر	وجود امکانات مناسب	پایینتر	فراتر	فراتر
وجود چشمه	فراتر	پایینتر	پایینتر	نیروی متخصص	برابر	برابر	برابر
وجود چشم انداز	فراتر	پایینتر	برابر	محیط آرام و بی سر و صدا	فراتر	پایین تر	پایینتر
دسترسی آسان	برابر	برابر	برابر	ارایه با کیفیت خدمات به گردشگران	برابر	برابر	پایینتر
حفظ آداب و رسوم کهن	فراتر	پایین تر	پایین تر	بارز بودن خصلت گردشگری	پایین تر	برابر	برابر

ارزیابی منابع و قابلیت ها بر اساس تئوری مبتنی بر منابع

در این گام بر اساس تئوری مبتنی بر منابع، منابع و قابلیت ها بر اساس کامیابی، تقلید ناپذیری و غیر قابل جایگزینی (VRIO) در یک طیف پنج تایی (خیلی موافقم، موافقم، خنثی، مخالفم، خیلی مخالفم) مورد سنجش قرار می یگرد. همان طور که قبلاً هم بیان شده بود معیار با ارزش بودن در این مرحله مورد ارزیابی قرار نمی یگرد زیرا زمانی با ارزش بودن منابع و قابلیت های را می توان سنجد که در مقام مقایسه با عوامل خارجی قرار گیرند. پاسخ های کارشناسان از نظر میزان موافقت با عباراتی همچون موارد زیر همراه بود:

کمیابی: (R) رقبا ما قادر به انجام این کار نیستند؟ تقلید پذیری: (I) رقبا ما قادر به تقلید این قابلیت نیستند؟ و غیر قابل جایگزینی: (O) ما از این عامل به واسطه خط مشی جبران خود بهره می بریم؟

در این مرحله روستای مورد مطالعه بر اساس قابلیت ها و منابع شناسایی شده در یک طیف پنج تایی از خیلی عالی تا خیلی ضعیف با رقبا مقایسه می شوند (جدول شماره ۵). به این معنی که روستای انجدان بر اساس قابلیت های شناخته شده نسبت به دیگر روستاهای رقیب در چه جایگاهی قرار دارد.

جدول ۵. ارزیابی منابع و توانایی بر اساس دیدگاه مبتنی بر منابع

قابلیت ها	کامیابی	تقلیدناپذیری	غیرقابل جایگزینی	قابلیت ها	گیلی	تقلیدناپذیری	غیرقابل جایگزینی
قدمت تاریخی	کاملا موافقم	کاملا موافقم	کاملا موافقم	وجود زیستگاه جانوران	کاملا موافقم	کاملا موافقم	کاملا موافقم
برگزاری آیین ها	موافقم	موافقم	موافقم	مجاورت با مراکز جمعیتی	موافقم	حنثی	حنثی
وجود اقلیم معتدل	حنثی	فراتر	فراتر	وجود امکانات مناسب	موافقم	حنثی	حنثی
وجود چشمه	کاملا موافقم	کاملا موافقم	کاملا موافقم	نیروی متخصص	موافقم	حنثی	حنثی
وجود چشم انداز	کاملا موافقم	کاملا موافقم	کاملا موافقم				
دسترسی آسان	موافقم	موافقم	موافقم	ارایه با کیفیت خدمات به گردشگران	موافقم	حنثی	حنثی
حفظ آداب و رسوم کهن	موافقم	موافقم	موافقم	بارز بودن خصلت گردشگری	موافقم	موافقم	موافقم

شناسایی عوامل مرتبط پستل

در این مرحله به شناسایی عوامل خارجی سیاسی، اقتصادی، فرهنگی اجتماعی، تکنولوژیکی، بوم شناختی و قانون (PESTEL) مؤثر بر فضای توسعه گردشگری روستای مورد مطالعه پرداخته شد. این تحلیل جهت شناسایی فرصت های پیش روی و همچنین خطرات احتمالی گسترش هر مجموعه مؤثر می باشد (بلومبرگ، ۲۰۱۲، ۲). عموماً این تحلیل جهت ارزیابی محیط در ابعاد کلان و همچنین ارزیابی زمان حال می پردازد؛ چرا که عوامل کلان این توانایی را دارند تا تغییرات اساسی را در محیط به مجموعه ایجاد کنند. به طور مثال یک بنگاه اقتصادی ممکن است از تدابیر سیاسی جدید و قوانین مالیاتی تازه وضع شده تحت تأثیر قرار گیرد. چارچوب پستل بر اساس عوامل «سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیکی، زیست محیطی و قانون» استوار می باشد. در این گام علاوه بر شناسایی عوامل بیرونی، میزان ایستایی و پویایی، میزان تأثیر گذاری، احتمال افزایش و درجه اضطراری بودن این عوامل را هم مورد ارزیابی قرار می دهد.

وزن دهی (ایستایی و پویایی): اهمیت این عوامل در مقایسه با متوسط چالش های کسب و کار به چه میزان می باشد؟

تأثیر گذاری: اثر این عامل بر موفقیت سازمان به چه مقدار تأثیر گذار می باشد؟

احتمال افزایش: احتمال افزایش این عامل در دوره برنامه ریزی به چه میزان می باشد؟

درجه اضطراری بودن: این عامل به چه میزان مورد نیاز سازمان ما می باشد؟

جدول ۶. عوامل محیطی موثر خارج از کنترل روستا

فهرست	عامل	وزن	تاثیر	احتمال افزایش	درجه اضطرار
۱	بهبود قوانین بالادستی در جهت حمایت گردشگر	بسیار مهم	قوی	خیلی بالا	بسیار فوری
۲	بهبود وضعیت معیشتی	مهم	متوسط	متوسط	فوری
۳	کاهش اختصاصات ریالی به گردشگری	مهم	متوسط	متوسط	نه بسیار زود
۴	ترویج نادرست علیه فرهنگ روستایی	متوسط	قوی	بالا	فوری
۵	افزایش انگیزه دولت در سرمایه گذاری در این مناطق	متوسط	متوسط	بالا	فوری
۶	اعلام تحریم ها علیه ایران	مهم	متوسط	فوری	متوسط
۷	توجه به بخش کشاورزی به عنوان محور اصلی توسعه	متوسط	متوسط	بالا	نه بسیار زود

(۵) نتیجه گیری

در سال اخیرا نتایج تحقیقات نشان داده است بسیاری از روستاهای ایران قابلیت تبدیل به قطب گردشگری جهت جذب توریست های داخلی و خارجی را دارند اما بدلیل عدم برنامه ریزی مناسب، برطرف نکردن مشکلات و نیازها و امکانات روستاهای بالقوه جهت تبدیل آن ها به قطب های گردشگری شاهد فرسودگی و فراموشی اینگونه روستاها در سال ها اخیر شدیم که اگر این روند به همین صورت ادامه یابد در چند سال اخیر شاهد روستاهای بدون سکنه و ویرانه می باشیم در صورتی که اگر برنامه ریزی درست در این خصوص صورت بگیرد شاهد افزایش در آمد و ارتقای اقتصادی روستاییان می شود و از سوی دیگر این صنعت مغفول مانده در کشور با رشد روز افزونی به خود می گیرد که همه این عوامل از مهاجرت بی رویه روستاییان به شهر جلوگیری می کند که می تواند تبعات بسار مثبتی نتها از لحاظ اقتصادی بلکه از جنبه های دیگری همچون زیست محیطی، فرهنگی، اجتماعی و ... داشته باشد.

در این پژوهش نیز سعی شده با استفاده از نرم افزار متاسوات که نگاهی به توسعه درون زا دارد به بررسی قابلیت های روستای انجدان اراک پرداخته شود که برهمن اساس ابتدا به تعیین اهداف پژوهش پرداخته شد در گام بعدی منابع و قابلیت ها گردشگری شناسایی شده است و سپس به ارزیابی روستای انجدان با روستاهای پیرامونی واجد شرایط پرداخته شده. در نهایت براساس یافته های پژوهش حفظ آداب و رسوم و وجود نیروی متخصص و قدمت تاریخی روستا بالاترین نقطه استراتژیک را به خود اختصاص دادند از طرف دیگر مولفه های بهبود قوانین بالادستی، بهبود وضعیت معیشتی مردم و افزایش انگیزه بخش خصوصی دارای بالاترین قدرت تاثیرگذاری و مولفه های کاهش تخصیص ارزی به گردشگری و بهبود وضعیت معیشتی از درجه ضرورت بالایی را به خود اختصاص دادند. و در نهایت باتوجه به اهداف

و استراتژی‌های پژوهش به بیان راهکارها و برنامه‌های عملیاتی جهت نیل روستای انجدان به قطب گردشگری روستایی منطقه پرداخته شده است (جدول شماره ۷).

جدول ۷. اهداف، استراتژی، راهکار و برنامه

هدف	استراتژی	راهکار	برنامه
تبدیل روستای انجدان آراک به قطب گردشگری منطقه	افزایش میزان ورود مبادلات پولی	بهبود قوانین	با تدوین لایحه، دولت مالیات اجناس و ملزومات مورد نیاز گردشگری را کاهش دهد که این موضوع به خودی خود باعث افزایش میزان ورود مبادلات پولی می‌شود.
		افزایش انگیزه دولت در سرمایه‌گذاری	انجمن‌های گردشگری طی برنامه کوتاه مدت با تبلیغات و سایر ابزارها، دولت را به سود و صرفه بیشتر این صنعت آشنا کنند که این موضوع باعث میل و انگیزه بیشتر دولت در این زمینه می‌شود.
	خروج از اقتصاد تک بعدی (کشاورزی)	ترویج اقتصاد گردشگری	متصدیان، علاقه‌مندان و مسئولین امر گردشگری ظرف ۱ سال برنامه مدون همراه با جزییات و ابعاد توسعه گردشگری و با لحاظ نمودن مزایای اقتصاد گردشگری بر اقتصاد تک محصولی ارائه دهند
		تبلیغ سود بیشتر گردشگری	
	توسعه گردشگری مذهبی-فرهنگی	بهبود وضعیت معیشتی	در گام اول شناسایی اماکن مذهبی و گردشگری روستای انجدان و کمک دولت برای بهسازی، نوسازی و حتی بازسازی آن‌ها، و در گام بعدی معرفی فرهنگ و آداب رسوم مردم روستای انجدان در قالب فیلم‌ها و تیزرهای تبلیغاتی که این موارد می‌تواند در توسعه هرچه بیشتر گردشگری روستای انجدان و بهبود وضعیت معیشتی روستاییان کمک شایان توجهی کند.
		ترویج فرهنگ روستایی	
مولفه‌های گردشگری پایدار	شناسایی مولفه‌ها گردشگری پایدار	در گام اول متصدیان امر گردشگری به شناسایی مولفه‌های گردشگری پایدار روستای انجدان با همکاری مردم و مسولین پردازند و در مرحله دوم به آسیب شناسی نقاط ضعف و بهبود آن با همکاری مردم و مسولین اقدام نمایند که این برنامه در هرچه موفقیت آمیز بودن موضوع ارتقای صنعت گردشگری روستای انجدان کمک بزرگی می‌تواند انجام دهد.	
	همکاری مردم و مسولین		

۶) منابع

- اطریان، محسن، زهرا منتظری، صدیقه کیانی و یونس غلامی. (۱۳۹۸). سطح بندی توسعه گردشگری روستاهای بخش برزک شهرستان کاشان، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۲۵، صص ۹۵-۱۱۴.
- افتخاری، عبدالرضا رکن‌الدین، داود مهدوی. (۱۳۸۵). راهکارهای توسعه گردشگری روستایی با استفاده از مدل SWOT، فصلنامه علوم انسانی، شماره ۴۵، صص ۱-۳۴.

- اکبری سامانی، ناهید، سید علی بدری. (۱۳۹۱)، برنامه ریزی راهبردی گردشگری روستایی با ماتریس IFE و EFE، فصلنامه پژوهش های روستایی، سال ۱۲، شماره ۳، صص ۵۹-۸۴
- اکبریان رونیزی، سعید رضا، سید علی بدری. (۱۳۹۴)، سنجش پایداری گردشگری در روستاهای هدف گردشگری مطالعه موردی شهرستان سپندان، فصلنامه پژوهش های روستایی، شماره ۳۸، صص ۱۶۳-۱۹۳
- بقایی، مصیب، امید نوروزی. (۱۳۸۴) توریسم روستایی منبع درآمدی برای روستا، فصلنامه دهیاری، شماره ۱۶
- بوکانی، رشید، رضوان امیدی. (۱۳۹۳)، تحلیل گردشگری روستایی شهرستان مریوان با استفاده از مدل سوات، نشریه مدیریت شهری، شماره ۳۶، صص ۱۲۵-۱۴۴
- حاجی نژاد، علی، دانا رحیمی. (۱۳۹۲). تدوین برنامه استراتژیک در مناطق نمونه گردشگری مطالعه موردی روستای هیچ در شهرستان پاوه، دو فصلنامه آمایش سرزمین، شماره ۱، صص ۵۱-۷۸
- حسین محمدی، محمد و داوود حیاتی. (۱۳۹۱). توسعه توریسم روستایی رویکردی نوین در جهت توسعه پایدار روستایی، همایش ملی توسعه روستایی، رشت، دانشگاه گیلان.
- دانش مهر، حسین و علیرضا کریمی. (۱۳۹۲). بررسی نقش طبیعت گردی و آثار آن در توسعه مناطق روستایی، فصلنامه پژوهش های روستایی، شماره ۱۱، صص ۲۱۵-۲۴۰
- دهگان، ابراهیم (۱۳۳۴)، تاریخ شهر اراک، اراک: انتشارات فرهنگ
- راسق قزلباش، سلیمان. (۱۳۸۸). گردشگری روستایی و لزوم توجه به آن در برنامه های توسعه و آبادانی روستاها، مجله مسکن و محیط روستا.
- رکن الدین افتخاری، عبدالرضا، داود مهدی. (۱۳۹۲). ارائه الگوی برنامه ریزی راهبردی توسعه گردشگری پایدار روستایی (مطالعه موردی دهستان کوچک لواسان)، شماره ۱، صص ۱۲۳-۱۴۶
- سلطانی، نبی الله. (۱۳۸۲)، طرح هادی روستای انجدان، بنیاد مسکن انقلاب اسلامی.
- شاریلی، ریچارد. (۱۳۸۰). گردشگری روستایی، ترجمه: رحمت الله منشی زاده، تهران: نشر منشی.
- شریف زاده، ابوالقاسم، همایون مراد نژاد. (۱۳۸۱). توسعه پایدار و گردشگری روستایی، ماهنامه اقتصادی اجتماعی جهاد، خرداد و تیر، صص ۵۰-۵۵
- ظاهری، محمد، محسن آقایی، اکبر حسین زاده. (۱۳۹۸). سطح بندی پایداری فعالیت های گردشگری نواحی روستایی در شهرستان طارم، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۲۷، صص ۱۲۱-۱۳۷
- عزیززی، کاروان، شفق رستگار، قدرت الله حیدری و زینب جعفریان. (۱۳۹۸). اثرات اقتصادی - اجتماعی بوم گردی بر توانمندی جوامع محلی مورد ناحیه بلده در استان مازندران، فصلنامه اقتصاد فضا و توسعه روستایی، شماره ۲۷، صص ۸۰-۹۶
- قره نژاد، حسن (۱۳۸۸). اقتصاد و سیاست گذاری توریسم. تهران: انتشارات مانی.
- کرمی، فریبا و رقیه شریفی. (۱۳۹۲). ارزیابی گردشگری روستایی با استفاده از مدل سوات مطالعه موردی: روستاهای بخش مرکزی مراغه، نشریه جغرافیا و برنامه ریزی شهری، شماره ۴۶، صص ۱۷۳-۱۹۶
- موحد، علی، سعید امانپور. (۱۳۹۱). ارزیابی تفرجگاهی گردشگری پیرامون کلانشهرها با استفاده از تلفیق مدل سوات و ای اچ پی، فصلنامه مطالعات و پژوهش های شهری و منطقه ای، شماره ۱۵، صص ۵۳-۷۴
- نجارزاده، محمد، مجید نعمت اللهی. (۱۳۹۵). بررسی عوامل موثر بر توسعه گردشگری روستایی در راستای پایداری و توسعه جوامع محلی در مناطق نمونه گردشگری. فصلنامه علمی و پژوهشی و بین المللی جغرافیای ایران، شماره ۴۹.

- یاری حصار، ارسطو، سهیلا باخترا. (۱۳۹۵). ارزشیابی شاخص های گردشگری پایدار روستائی از منظر جامعه محلی و گردشگران، مطالعه موردی: شهرستان نیر، فصلنامه برنامه ریزی منطقه ای، شماره ۲۲، صص ۱۳۴-۱۲۱
- Agarwal, r. and Grassl, w. 2012. **Metaswot: introduction a new strategic tool**, journal of business strategy, 33(2).12-21
- bloomberg, l. 2012. **swot, pestel, posters 5 forces and value chain**. <http://cfdn.ivoryresearch.com/wp-content/uploads/2013/04/bloombtrg-business-sample.pdf>
- Bontron, j. 1997 **Tourism: a potential source of rural employment in: 4 rural employment: an international perspective**. New York: cab international. 427-446
- Bourk, l. and luloff, a. 1995. **leaders, perspective on rural tourism: case studies in pensylvania**, journal of the community development society, vol. 26, no.2.224-239
- Brass, j. 1996. **community tourism assessment hand book, Corvallis, Oregon: western rural development center**, Oregon state university web site: <http://extension.usu.edu/wrdc/ctah>
- Briedenhann, j. and Eugenia, W. 2004. **Tourism routes as a tool for the economic development of rural areas- vibrant hope or Dream?** .Tourism management, vol.25
- Burr, S. 1995. **The rural action class perception of tourism and its potential for economic development: case studies from 4 rural pensylvania counties**, general technical report , NO.1nt-323.82-89
- Chin, c.h., Lo, M.c. Sougan, P. & Navir. V. 2014. **Rural tourism destination competitiveness: a study on annah rais longhouse Homestay, Sarawak**, Procedia- social and behavioral sciences, 35-44
- Croy, W.G. 2010. **planning for film Tourism: active destination image management**. Tourism and Hospitality planning & Development. 7(1). 21-30
- Dyer, P. 2007. **Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the sunshine coast**, Australia, Tourism Management 28(2). 409-422
- Ezeuduji , I. 2013. **Strategic event – based rural tourism development for sub – Saharan Africa**, current issue in tourism, London, UK.
- Galbreath, J. and Galvin, P. 2004. **Which resources matter? A fine grained test of resources-based view of firm**, Academy of management proceeding, 004(1).1-6
- Henning, S. 1996. **Development a rural tourism marketing strategy based on visitor profile**, Louisiana agriculture, vol.39, No.1.8-9
- Jurowski, C. 1996. **Tourism means more than money to the host community**, park and recreation , vol.31 ,No.9.110-118
- Lai, P., Nepal, S. (2006). **local perspective of eco tourism development in tawushan nature reserve**, Taiwan. Journal of tourism management, 27(6)
- Lane, L. 1996. **Community tourism assessment hand book Corvallis, Oregon: western rural development center**, Oregon state university . website: <http://rxtension.usu.edu/wrdc/ctah>
- Loic, R. (1998). **French rural tourism: clientele offer and development policy**, fftc international seminar on rural tourism, national agriculture

- cooperative federation ,korea Korean academy of tourism agriculture, choonchum, korea,june.23-26
- Lonel,B.(2013). **The factors appearance and development of rural tourism**, The journal of the faculty of economics- economic1(1).750-758
  - Radac, A.b., Csoz, L., luliannnamerce.2012.. **The benefits of rural tourism, in sustainable rural development**, international scientific symposium, in sustainable rural development.
  - Soteriads,M..2002. **Tourism and Environment in rural**. available on the website :www.fund.acbe/prelude. 617
  - SU, B. 2011, **Rural tourism in China**, Tourism management. 32(6). 1438-1441
  - Su, B. 2013. **Development rural tourism: the Pat program and nong jila le tourism in china**, international journal of tourism research 15(6). 611-619
  - Syukur, I. 1998. **case study on rural tourism in Indonesia. fftc international seminar on rural Tourism national agriculture cooperative federation**, korea Korean academy of tourism agriculture, choonchum korea, june. 23-26
  - Weaver,G .1998. **Tourism development: a potential for economic growth in new dimensions in rural policy: building upon our heritage**, subcommittee on agriculture and transportation of the joint economic committee,u.s.congress.440-44
  - Woods,m. 1992.**The tourism/rural economic development cooperative extension service** , oklahoma state university, vol.2, No.2.2